

MESLEKLERİN SEKTÖREL VE EĞİTİM YAPILANMALARINDAKİ YENİ YAKLAŞIMLAR

Konuşmacı olarak Doç. B. Burak KAPTAN'ın katıldığı Mesleklerin Sektörel ve Eğitim Yapılanmalarındaki Yeni Yaklaşımlar konulu Söyleşi 02 Mart 2007 Cuma günü Odamız 50. Yıl Eğitim Merkezinde gerçekleştirildi. Doç. B. Burak KAPTAN'ın konuya yönelik görüşlerinin özeti aşağıda sunulmuştur.

Türkiye'nin, Avrupa Birliği üyelik başvurusuyla başlayan, süreçte birçok kez karşılaştığı hizmetlerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımı kavramlarıyla gündeme gelen hizmet sunum serbestisi; "Mesleki Yeterliklerin Tanınmasına İlişkin Direktif" ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Mesleki Yeterliklerin Karşılıklı Tanınması: Bu düzenlemeler içinde en ilgi çekici olanı 7 meslek alanının karşılıklı olarak "otomatik tanınma"sını kapsayan "Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Yasa Tasarısı Taslağı"ydı. Bu taslakla birlikte Tıp Doktorluğu, Genel Bakımdan Sorumlu Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veteriner Hekimler, Eczacılık ve Mimarlık alanları "hizmet sunumu serbestisi" hakkı kazanmaktadır.

Üye ülkelerde komisyonlarca yapılan çalışmalarla son halini alan taslak, 7 Eylül 2005 tarihinde "Mesleki Yeterliklerin Tanınmasına İlişkin Direktif (2005/36/EC)" olarak Avrupa Birliği Parlamentosu ve Komisyonu'nu tarafından kabul edilmiştir. Bu direktif, 2005/36/EC direktifi, 89/48 EEC , 92/51 EEC , 99/42 EEC sayılı Avrupa Birliği genel direktifleri ile birlikte 12 ayrı sektörel tanınırlık ve dolaşım direktifini kapsayan, toplam 15 direktifin birleştirilmesinden oluşmaktadır. Direktif, meslekleri iki ayrı grupta ele almaktadır. Bu iki ayrı grup için, iki değişik tanınırlık yöntemi önerilmektedir.

Düzenlenmiş meslekler olarak tanımlanan ilk grup için, en-az eğitim ve yeterlik koşulları belirlenmektedir. Eğitim programları, ders süreleri gibi konularda düzenlemeler yapılırken, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler içinde bağdaşık bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Bu meslekler için, eğer koşulları sağlayabilirlerse, taslağın "otomatik tanıma" ile ilgili sistem uygulanacaktır. "Yatay direktif" olarak tanımlan bu yöntem kısa ve tek aşamalıdır.

İkinci grup meslekleri oluşturan, 402 adet ayrı meslek alanıysa, ayrı bir yöntemle ele alınmaktadır. Bu grup, hizmet alanında ortak bir düzenlemeye bağlı olmayan tüm meslek gruplarını kapsamaktadır. Mesleklerin karşılıklı tanınması ve yeterliğin kabulü için koşullu bazı çalışmaların yapılması ve değişik bir tanınma yönteminin uygulanması söz konusu olmaktadır. Bu koşulların sağlanabilmesi için, verilecek hizmetin hem akademik hem de mesleki tanınırlıkla ilgili koşulları yerine getirmesi ve bunun denetlenebilir bir ortamda sürdürülebilirliğinin ve sürekliliğinin sağlanabilmesi gerekmektedir.

Akademik Tanınırlık: Avrupa Birliği ülkelerinde, birbirinden oldukça değişik olan ulusal eğitim sistemlerinin tümlleştirilmesi ve eğitim konularını kapsayan bir tek model oluşturulması oldukça zor gözükmektedir. Ancak Ortak Kültürün oluşturulabilmesi için kültürlerarası iletişim ve paylaşımın gerekliliği, yani, toplumların birbirini tanıması, anlaması

ve en önemlisi ortak değerlerde buluşması gereklidir. Bunun sağlanabilmesi için, temel yapı olan eğitimde değişik ve paylaşımcı bir yöntemin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Her kesim ve yaştan bireyin rahatlıkla üye ülkeler içinde yer değiştirmesi, kültürleri tanımaları istenmiştir.

Bu amaçla Avrupa Birliği Eğitim Programları yapılandırılarak, Socrates programı uygulamaya konmuştur. "Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı" Erasmus ise, Socrates Programının uygulama alanlarından biri olarak üniversite eğitimini kapsamaktadır. Bir anlamda Eğitim Serbestisi olarak da düşünülebilecek bu program kapsamında, eğitim alanında hem kurumsal işbirliği sağlayan, hem de öğrenci-öğretmen değişimleriyle ortak kültürlerin yapılandırılması yoluna gidilmiştir.

Ancak eğitim alanındaki bu serbestliğin değerlendirilebilmesi için ortak değerlendirme ölçütlerine gereksinim duyulmaktadır. Bu amaçla, yine üç değişik uygulama getirilerek, değerlendirme ölçütlerinin ortak bir payda buluşturulmasına çalışılmıştır.

1. Diploma/Belgelendirme: Eğitim alanı için verilen belgelerin bağdaşık olabilmesi için 5 düzeyden oluşan bir sistem oluşturulmuştur.

a) 1. Düzey: "Yetki Belgesi" (kısa süreli kurs ya da ilköğrenim alındığını belgeleyen sertifikalı);

b) 2. Düzey: "Sertifika" (ilköğrenimin mesleki bir kursla desteklenmesi sonucu verilen sertifikalı);

c) 3. Düzey: Kısa dönemli bir eğitim kursunun başarıyla tamamlandığını belgeleyen diploma ve 1-3 yıllık arasındaki meslek eğitiminin belgelenmesi;

d) 4. Düzey: Orta düzeyde bir eğitim kursunun başarıyla tamamlandığını belgeleyen diploma ve dört yıldan az süreli yüksek eğitim veya üniversite diploması;

e) 5. Düzey: Daha yüksek düzeyde bir eğitim kursunun başarıyla tamamlandığını belgeleyen diploma ve en az dört yıl ve daha yüksek süreli bir eğitim süresine karşılık gelen üniversite eğitimi diploması. "Belirli bir mesleğin uğraşısına amaçlanmış ve en az dört

yıl süreli orta eğitim-sonrası programı veya eşdeğer sürede orta eğitim-sonrası yarı-zamanlı bir program içeren ve, olasılıkla orta eğitim-sonrası programına ek olarak gerekli olan mesleki eğitim, deneyim veya mesleki uygulama veren bir üniversitede veya enstitüde yürütülen düzenli eğitim" olarak tanımlanmaktadır.

2. ECTS (European Credit Transfer System): Bir öğrencinin eğitim süresince aldığı her ders için yaptığı bütün çalışmaların, yani ders süresi, ders için yapılan araştırma, ön çalışma gibi bütün iş yükünün, karşılığı olarak tanımlanmaktadır.

3. Diploma Eki-Diploma Supplement: Diplomanın yerine geçmeyen, ancak, onunla birlikte değer kazanan bir belgedir. Amacı ise; alınan derecelerin akademik ve profesyonel dünyada tanınırlığını kolaylaştırmak, şeffaflığı artırmaktır. Diploma ekinde, kişisel bilgiler, alınan unvan, değerlendirme yöntemi ve ölçütleri, dersler, derslerin başarı durumu ve bir üst dereceye devam etme koşulları gibi birçok bilgi yanında ECTS kredileri de yer almaktadır.

Bu üç yeni kavramın eğitimi belgelemek amacıyla kullanılmaktadır. Ancak, asıl önemli olan eğitim programlarının nasıl düzenleneceğidir. Asıl beklenen eğitim programlarının, minimum değerlerde ortaklaştırılmasıdır. Mesleğin temel bilgilerinin yeralacağı temel derslerin ortaklaştırılması aynı zamanda çeşitli bölge ve ülkelerdeki eğitim zenginliğini de destekleyecek bir yapı oluşturacaktır. Eğitim programlarının yapılandırılması için gerekli yaklaşım için bölümler, meslek kuruluşları ile Avrupa Birliği'nde yapılan Ortak Platform'ların ortak çabası gerekmektedir.

Mesleki Tanınırlık: Direktifle düzenlenmemiş mesleklerin karşılıklı tanınabilmesi ve bir meslektaşın üye bir ülkede zaman kaybına uğramadan mesleğini yapabilmesi için, temel eğitimin tamamlanmış olması, yani 240 ECTS almış olması ve bunun bir diploma-diploma ekiyle belgelendirilmiş olması gerekmektedir. Kısaca, akademik tanınırlık, meslek alanındaki tanınırlık için bir ön koşul olarak kabul edilmektedir.

Mesleki tanınırlığı için ilk aşama, meslek alanlarının için yapılacak ulusal düzeydeki

yasal düzenlemelerdir. Her meslek alanı için, hem çalışma ilkelerinin ve ölçütlerinin, hem de tanınma koşulları belirlenmesi gerekmektedir. Böylece, bu meslek alanında yapılacak çalışmalar Düzenlenmiş Meslek Etkinliği olarak tanımlanacaktır.

Düzenlenmiş meslek etkinliği için yapılan ulusal düzenlemelerle meslek adamı, mesleğini yasaların belirlediği nitelik ve ölçütler içinde uygulama olanağı bulabilecektir. Etik İlkeler, uygulama alanları, hizmet biçimi, asgari ücret listesi, vs. gibi mesleğin uygulanması sırasında meslek adamı için gerekli her düzenleme yasa ve yönetmeliklerle resmi bir konuma getirilmelidir.

Karşılıklı tanınma koşulları için, Avrupa Birliği'ndeki özdeş kurumların oluşturduğu Ortak Platformlarla işbirliği yapılması gerekmektedir. Bu yaklaşım, özellikle, meslek alanları için genelleme yapılabilecek koşul ve ölçütlerin ortaya konulmasını sağlayabilecektir. Bu özdeş kurumlarla yapılacak işbirliği temel alınarak, meslek adamının yeterliği/yetkinliği/tanınırlığı için bir takım koşullar ortaya konabilecektir. Örneğin; mesleki yeterlik için, 12 yıllık bir ilköğrenim, 4 yıllık bir üniversite eğitimi, belirli bir ECTS kredisi tamamlanması (çoğunlukla 240 ECTS'in üzerindedir) ve kendi ulusal meslek örgütüne üye olmak gibi koşullar mesleki tanınırlığın temelini oluşturmaktadır.

Bu aşamada, ECTS değeri, meslekte "Yeterlik ya da Tanınma" için bir değerlendirme ölçütü olmaktadır. Her meslek alanı için mezun olunurken 4 yıl (8 dönem) karşılığı alınan 240 ECTS den daha yüksek bir değer mesleki tanınırlık için kabul edilmektedir. Bu yaklaşım ise, mezuniyet sonrası yapılacak etkinliklerin birlikte yönetmeliklerle düzenlenmiş bir "Yetki"nin alınabileceğidir. Bu etkinliklerin ECTS kredisi karşılığı bulunmakta ve alınan krediler için belgelendirme yapılması beklenmektedir. Yeterlik ya da tanınma için gerekli ECTS karşılığı belgelendirilen etkinlikler için 3 değişik yöntem önerilmektedir:

1. Sadece eğitim ve diploma, mesleği yapmak için yeterli görülmemektedir. Bu nedenle alınan eğitimin bir uygulama süreciyle kazanılan deneyimle desteklenmesi önerilmektedir. Bu nedenle, mezuniyet sonrası uygulama alanlarında, 1-3 yıllık bir Mesleki Deneyim çalışması yapılmalıdır. Bu mesleki deneyim için denklığı

onaylanmış bir kuruluş ya da firmada belirlenmiş süre boyunca çalışmak, başarılı olmak ve bu çalışmayı belgelemek gerekmektedir.

2. Yüksek lisans programlarında mesleğin alt uzmanlık alanlarını konu alan nitelikte çalışmalar yapılmasıdır. Bu düzeyde yapılacak çalışmalarda uzman, danışman gibi unvanlar verilebilecek, ancak, tek başına meslek için yeterli oluşturamayacaktır.

3. Meslek alanında meslek içi eğitimi olarak bunu belgelendirebilir.

Yukarıda aktarılan yöntem direktifle düzenlenmiş mesleklerle benzerlikler taşımaktadır. Ancak, düzenlenmemiş meslekler için direktifte herhangi bir koşul yeralmamaktadır. Dolayısıyla, bu koşullar, ağırlıklı olarak karşılıklı tanınma için gerekli olan Avrupa Birliği üye ülkelerinin oluşturduğu Ortak Platformlar ya da üye ülkenin meslek kuruluşlarıyla yapılacak çalışmalar sonunda belirlenmesi öngörülmektedir.

Yeni yapılandırılacak iş çevrelerinin temel ilkesi: "Diploma gereklidir ancak, mesleği yapabilmek için yeterli değildir. Yeterlik için uygulama yapılması gereklidir" biçimindedir. Dolayısıyla, sadece eğitimle değil, iş çevrelerinde kazanılacak deneyimin de katkılarıyla yetkin bir konuma gelmesi meslek alanlarında etkin bir uygulama niteliğinin oluşmasına neden olacaktır. Yetkin ve Yeterlik kavramlarıyla birlikte aşamalı bir yetkilendirme sisteminin oluşturulması, uygulamalardaki sorumluluk düzeyini arttıracaktır.

Bu yeni yapılanma hem eğitim hem de uygulama alanlarını kapsamasından dolayı bugüne kadar var olan alışkanlıklarımızın dışında bir takım oluşumlar ortaya koyacaktır. En önemlisi eğitimde bütüncül olmasa da ortak bir veri tabanı oluşturulması, eğitim programlarının minimum değerlerde yapılandırılması gereklidir. Bu yaklaşım yerel farklılık ve akademik yapının getirdiği zenginliğin dışında, mesleğin evrensel niteliklerine aykırı olmayan, çağın gerektirdiği bilgi donanımı ve yeterlikte meslek adamının yetiştirilmesinin önünü açacaktır.

Bununla birlikte, yeterlik unvanı için bir koşul olarak ortaya konan lisansüstü eğitiminin bu unvanı destekleyecek bir biçimde yeniden yapılandırılması yine bu işbirliğinin, sonucunda gerçekleşebilecektir. Dolayısıyla mesleğin uzmanlık alanlarının belirlenmesi ve mezun olan

meslektaşların bu konularda uzmanlık kazana-
rak yetkinliklerini alması beklenmektedir.

Ayrıca, sürdürülebilir ve sürekli eğitim kapsa-
mında verilecek meslek içi eğitimle birlikte,
yeterlik sınavının yapılandırılması için gerekli
yaklaşım ve politikaların oluşturulması bu iş-
birliğinin sonucunda olacaktır. Meslek kuru-
luşlarının eğitim kurumlarında yer alan eğitim
programlarının, ders programlarının, eğitim
sürelerinin, içeriklerin ve uygulama yöntem-
lerinin akredite edilmesi ve bu çalışmanın 3-4
yılıda bir yenilenmesi görevini de üstlenmesi
beklenmektedir.

Kaynaklar

Avrupa Birliği'nin Bilim-Teknoloji-Mühendislik
Alanlarına İlişkin Akreditasyon Kural ve Ku-
rumları Çalışma Grubu, 2005. Diplomaların ve
Yeterliklerin Mesleki ve Akademik Tanınırlığı.

<[http://www.tubitak.gov.tr/btpd/btspd/plat-
form/akred/bol4.html](http://www.tubitak.gov.tr/btpd/btspd/platform/akred/bol4.html)>

Avrupa Birliğine Katılım Müzakereleri, 2005.
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği.

<<http://www.abgs.gov.tr/>>

Bayraktar N., 2005. 7. Tesisat Mühendisliği
Kongresi. İzmir: Makine Mühendisleri Odası.

Bardak Ü., 9 Eylül 2002. Diplomaların ve Mesle-
ki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması" ile ilgili "Ge-
nel Sistem Direktifleri. Ankara: Avrupa Birliği
Koordinasyon Dairesi Başkanlığı ABGS Sunu-
mu.

European Commission. 2005. Diploma Supple-
ment-Recognition of Qualifications. <[http://
europa.eu.int/comm/education/policies/rec_
qual/recognition/diploma_en.html](http://europa.eu.int/comm/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html)>

İTÜ Bilgi İşlem Dairesi 2003. Eğitim İşbirliğinde
Avrupa Boyutu-Socrates ve Türkiye. <[http://at-
las.cc.itu.edu.tr/~aegee/futureofsocrates/fosa.
ppt](http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/futureofsocrates/fosa.ppt)>

Hizmetlerin Serbest Dolaşımı Konusunda Ta-
nıtıcı Tarama-SC03EXP.1, 2006. Avrupa Birliği
Genel Sekreterliği. <[http://www.euturkey.org.
tr/abportal/content.asp?CID=8516](http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=8516)> [18 Ocak
2006]

Hizmetlerin Serbest Dolaşımı Konusunda Ta-
nıtıcı Tarama-SC03EXP.2, 2006. Avrupa Birliği

Genel Sekreterliği. <[http://www.euturkey.org.
tr/abportal/content.asp?CID=8516](http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=8516)> [18 Ocak
2006]

Hizmet Sunumu Serbestisi Konusunda Ay-
rıntılı Tarama-SC03DET.1, 2006. Avrupa Birliği
Genel Sekreterliği. <[http://www.euturkey.org.
tr/abportal/content.asp?CID=8542](http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=8542)> [18 Ocak
2006]

Hizmet Sunum Serbestisi Konulu Eğitim Semi-
neri, Bilgi Notu. 14 Aralık 2004. <[http://www.
ikv.org.tr/faaliyetler/projeler/14araliksemineri.
htm](http://www.ikv.org.tr/faaliyetler/projeler/14araliksemineri.htm)>

Kromann, Winkler, 9-10 Eylül 2002. Genel Sis-
tem Direktifleri. Ankara: Diplomaların, Serti-
fikaların ve Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Ta-
nınması ve Genel Sistem Direktifleri sunumu.
<[http://www.euturkey.org.tr/abportal/cate-
gory.asp?TreelD=975](http://www.euturkey.org.tr/abportal/category.asp?TreelD=975)>

Lentsch W., Mart 2002. Avrupa Birliği Komis-
yonunun Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanın-
ması ile İlgili Direktif Önerisi, Ankara: Kişilerin
Serbest Dolaşımı - Mesleki Niteliklerin Karşılıklı
Tanınması Çalıştayı, Genel Değerlendirme Su-
numu.

Önel, Hakkı, 7 - 8 - 9 ARALIK 2005. Lisans ve
Lisansüstü Eğitimi Atölyesi Hazırlık Çalışması,
Mimarlık ve Eğitim Kurultayı III. İstanbul: İTÜ
Taşkışla.

The European Higher Education Area-Joint
Declaration Of The European Ministers of Edu-
cation Convened. 19 Haziran 1999. Bologna:

TMMOB, Ocak 2005. Avrupa Birliği - Türkiye
İlişkileri ve TMMOB. Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Ulusal Programı. 24 Tem-
muz 2003. Ankara: Resmi Gazete, No:25178,

Ulusal Mesleki Yeterlik Kurumu Yasa Tasarısı,
Temmuz 2005. Ankara.

Ulusoy, H. Ali, 7 - 8 - 9 ARALIK 2005. AB
2005/36/EC Direktifi (Mesleki Yeterliliklerin
Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun
Tasarısı). Mimarlık ve Eğitim Kurultayı III. İstan-
bul: İTÜ Taşkışla.

Yüksek Öğretim Kurumu, 2005. Diploma Eki.
<<http://www.yok.gov.tr>> [17 Ekim 2005]